

УДК 378.4.014.25“20”(045)

Г. В. ЛЕСИКкандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, докторант
Національна академія педагогічних наук України**ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОЇ
ПІДГОТОВКИ В КЛАСИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ:
ПОЧАТОК ХХІ СТОРІЧЧЯ**

У статті розкривають питання щодо підвищення загального попиту на вищу освіту відповідно до Стратегії ЄС 2020. Розглянуто поняття “інтернаціоналізація соціально-гуманітарної підготовки”. Наголошено, що сучасний етап інтернаціоналізації освітнього простору породжений визначальним характером суспільних змін. Розглянуто тенденцію інтернаціоналізації як наслідку інтегративних процесів, що розвиваються і впливають на міжнародне життя. Зазначено роль соціально-гуманітарної підготовки та окреслено ряд загроз у разі її недостатності. Приділено увагу вдосконаленню навчальних програм предметів соціально-гуманітарного циклу. Акцентовано на основних принципах інтернаціоналізації університетів у контексті впливу цього процесу на якість навчання і конкурентоспроможність випускників університетів. Узагальнено огріхи в соціально-гуманітарній підготовці українських та закордонних ВНЗ.

Ключові слова: *інтернаціоналізація змісту вищої освіти, інтернаціоналізація соціально-гуманітарної підготовки, навчальні плани, програми, класичні університети України, гуманістична парадигма навчання.*

Функціонування класичних університетів в Україні в межах національної освітньої системи має власні пріоритети розвитку: економічні та академічні цілі розвитку, які реалізуються за допомогою інтернаціоналізації науково-освітньої діяльності університету та інтернаціоналізації їхньої діяльності.

Наразі відбувається підвищення загального попиту на вищу освіту, що є викликом для університетів на шляху досягнення стратегічних цілей. Нова Стратегія ЄС 2020 визначає два основних напрями: інтернаціоналізацію вищої освіти й підвищення її якості. Ці завдання відповідають вимогам глобального ринку праці та лібералізації вищої освіти. Успіх на міжнародному освітньому ринку обумовлений міжнародним масштабом навчальних програм із можливістю викладання іноземними мовами, участю в міжнародних науково-освітніх системах. Відповідно до Стратегії ЄС 2020 основні пріоритети інтернаціоналізації університетської освіти стосуються якості, мобільності студентів та науковців, працездатності випускників університетів і привабливості Європейського простору вищої освіти і для країн, що не входять до ЄС [2].

Проблеми, пов'язані із питаннями інтернаціоналізації систем вищої освіти у розвинутих країнах та формування міжнародного ринку освітніх послуг, розкривають у працях таких українських і зарубіжних учених, як Т. Вархолова [11], Ф. Вебстер [8], Л. Дубовицька [11], Р. Коен [5], Дж. Найт [7], К. Роббінс [8], П. Скотт [9], А. Чирва [17], Х. Шварцзова [11] та ін.

У статті використано дані з офіційних сайтів Європейського союзу щодо інтернаціоналізації освітнього простору [1; 2; 6; 10; 12].

Відповідно до вищезазначеного, *метою статті* є розгляд інтернаціоналізації соціально-гуманітарної підготовки в класичних університетах України початку XXI ст. та проведення паралелі між українськими та закордонними навчальними закладами.

Якісні зміни в життєдіяльності людини відчутно вплинули на характер університетської освіти XXI ст. У сфері міжнародного життя змістилися акценти до розширення можливостей і масштабів діяльності людини, що породило таке явище, як інтернаціоналізація.

У словниках та енциклопедіях знаходимо визначення, які більше стосуються економічної сфери: інтернаціоналізація (англ. internationalization) – процес адаптації продукту, такого як програмне або апаратне забезпечення, до мовних і культурних особливостей регіону (регіонів), відмінного від того, в якому розроблявся продукт [14]; інтернаціоналізація – процес розвитку стійких економічних взаємозв'язків між країнами (насамперед на основі міжнародного поділу праці) і виходу відтворення за межі національного господарства [13]; інтернаціоналізація – визнання чогось інтернаціональним; надання за договором різним державам права користуватися на рівних засадах якоюсь територією, спорудою тощо [16, с. 234]. Проте ці процеси у XXI ст. набули актуальності і в освіті.

Інтернаціоналізація системи вищої освіти та інтеграція освітнього простору в Європі є найважливішими тенденціями, що характеризують реформування національних систем вищої освіти в розвинених країнах, чим визначають вектор розвитку сучасних ВНЗ.

Інтернаціоналізація соціально-гуманітарної підготовки – це встановлення безпосередніх стійких зв'язків між системами освіти різних країн, внаслідок чого цей вид підготовки в одній країні стає частиною процесу, що відбувається у світовому масштабі. Це передбачає, що поступова інтеграція в університетському секторі відповідно до Болонського процесу виходить за межі окремої країни та формує міжнаціональні форми в межах світового навчального простору.

Сучасний етап інтернаціоналізації освітнього простору зумовлений визначальним характером суспільних змін, науковою міграцією, студентською та науковою мобільністю. Розвиток останньої передбачає такі міжнародні зміни:

- сучасне масштабне оновлення науки, техніки та технологій, що виходить за межі однієї держави;
- підвищення рухливості капіталу та робочої сили;
- введення виробництв, які охоплюють ряд країн і розраховані на потенційних споживачів у всьому світі.

Уживаніше поняття “інтернаціоналізація” щодо освітнього простору розглянуто в літературі в двох аспектах: 1) історична тенденція; 2) явище сучасного міжнародного життя.

Зосередимося на другій тенденції, яка як наслідок інтегративних процесів розвивається і впливає на міжнародне життя, політику й міждержавні відносини, об'єднавши світ в єдине ціле закономірностями. Вона проявляється в різноманітні сфер впливу, формує напрями діяльності, уможлиблює здійснення співробітництва в світовому масштабі. Практично, ця ситуація призводить до певної залежності економічного розвитку країни певним від зовнішніх зв'язків і ринків збуту. Отже, інтернаціоналізація перетворює міжнародну сферу в головне джерело стимулів і засобів розвинених країн.

Інтернаціоналізація за своєю суттю, на нашу думку, є глибоко соціальним явищем з міцним гуманітарним початком. Вона здатна впливати, координувати, регулювати демократичні пориви, визначати їхню соціально-гуманітарну спрямованість та сутність. Опозиційною до інтернаціоналізації тенденцією є глобалізація, яка має центрований та авторитарний початок. Їх протиставлення породжує баланс оптимізації соціуму через набуття особистістю соціально-гуманітарних якостей у процесі навчання у вищій школі.

Від набуття цих якостей, зокрема, соціально-гуманітарної компетентності, яку ми визначаємо як життєво необхідну, залежать соціальний прогрес, ціннісні й духовні орієнтири. Недостатня соціально-гуманітарна підготовка несе загрозу деградації особистості, схильності до апатії, асоціальної поведінки, деструктивних перетворень, викривлення ціннісних орієнтирів. У такому разі соціально-гуманітарна підготовка в класичних університетах є засобом і технологією формування соціальних змін у сучасному суспільстві.

Враховуючи превалююче тяжіння в сучасній педагогіці до гуманістичної парадигми, яка має сприяти розвитку особистості, її здатностей, духовному зростанню, моральності, самовдосконаленню, самореалізації, зазначимо, що невід'ємною складовою цього процесу є й технологізація соціальної дійсності. Це явище є закономірністю для технологічної революції, котра продовжує перетворення сьогоденного світу. Взаємостосунки в соціально-гуманітарній сфері фокусують на раціоналізмі, прагматизмі та мінімізації витрат. Проте це та сфера, де суб'єкт-суб'єктні стосунки мають переваги, а від того специфіка технологічного підходу частково поступається своїми раціоналістичними основами. Відтак від волі учасників соціально-гуманітарних перетворень залежить результативність їхньої взаємодії.

Тому вважаємо, що соціально-гуманітарна підготовка є основою для вибудовування аспектів соціальної діяльності людини, яка дає змогу здійснювати: аналіз та систематизацію практичного досвіду, а також його використання як технологічної основи; врахувати та мінімізувати вплив несприятливих обставин; створення сприятливих обставин для комфортного розвитку людини; комплексність у підходах до розв'язання проблемних ситуацій тощо.

Отже, за умов, коли становлення ринку вищої освіти в Україні набуває інтернаціональних ознак, він стимулює національні освітні системи, зокрема університети, до створення сучасних концепцій і систематичного поліпшення якості освіти з метою забезпечення конкурентоспроможності у європейському освітньому просторі.

На нашу думку, наявна ситуація, коли необхідне вдосконалення навчальних програм, де головним завданням є досягнення реальних результатів від конкретної дисципліни і покладання на неї адекватної відповідальності щодо формування компетентностей. Врахування академічних цілей при розробці партнерських відносин щодо програм обміну, підтримки викладачів та врахування інших пропозицій інституційної практики сприяє підвищенню інтересу до вивчення дисциплін соціально-гуманітарного циклу та набуттю життєвих і професійних компетентностей.

Безперечним є той факт, що вивчення іноземних мов є ключем до розуміння іншої культури та її унікального світогляду. Це спосіб розвивати мислення і міжкультурну чутливість і взаємодію. Проте варто переглянути навчальні плани і програми з “Української мови (за професійним спрямуванням)”, бо подекуди вони калькують програми загальноосвітньої школи. Введення до цих курсів культурологічних та українознавчих компонентів, інтернаціональних домінант може активізувати інтерес до вивчення рідної мови, її культури вживання, соціально-гуманітарної значущості.

Порівнюючи виявлені огріхи в соціально-гуманітарній підготовці українських ВНЗ та закордонних вищих навчальних закладів, наголосимо на тому, що вони мають однаковий спектр проблемних зон. Так, за даними Європарламенту (липень 2015), роботодавці зауважили, що в той час як випускники мають технічні навички, необхідні для цієї ролі, у них часто не вистачає так званих “м’яких навичок”, які є ключовими для ефективної роботи. До таких вони включають колективні переговори, посередництво, вирішення проблем, навички міжособистісного спілкування, гнучкість, організацію і гарні зв’язки [6].

Слід наголосити, що у зв’язку з інтернаціоналізацією вищої освіти в усіх офіційних документах Болонського процесу в якості ключового поняття пропонується термін “працевдатність”. Він визначає набір навичок, знань та особистих якостей, які сприяють результативному пошуку роботи і професійному успіху випускника. Таким чином, університети повинні підвищувати якість наукових досліджень і освіти з метою забезпечення конкурентоспроможності й працевдатності випускників університетів.

Висновки. Отже, результати проведеного дослідження показали, що процес інтернаціоналізації сприяє підвищенню якості освіти та виходу на міжнародний ринок. Водночас процес інтернаціоналізації необхідно розглядати як інструмент для підвищення якості університетської освіти, зростання конкурентоспроможності й працевдатності випускників університетів.

Договори та альянси стимулюють мобільність професійних послуг у світовому масштабі, а тому виникає необхідність отримати цінні навички в царині сприйняття культурних цінностей інших народів і використання цієї інформації для роботи в багатонаціональних компаніях.

Створення інформаційного суспільства та завдання безперервної освіти зумовлюють урізноманітнення освітніх програм, більшої гнучкості

у строках та завданнях освіти як на національному, так і на європейському та міжнародному рівнях.

Інтернаціоналізація соціально-гуманітарної підготовки в університетському секторі сприятиме встановленню стійких зв'язків між системами освіти різних країн, зокрема учасниць Болонського процесу.

Список використаної літератури

1. An International Strategy for Higher Education [Electronic resource] // King Saud University official website. – 58 p. – Mode of access: <http://ksu.edu.sa/sites/KSUArabic/Strategy/Documents/strategyFinlandfrum.pdf>.
2. Bucharest Communiqué FINAL VERSION Making the Most of Our Potential: Consolidating the European Higher Education Area [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.ehea.info/Uploads/%281%29/Bucharest%20Communiqué%202012%282%29.pdf>.
3. Chan W. W. Y. The internationalization of universities: Globalist, internationalist and translocalist models / W. W. Y. Chan, C. Dimmock // *Journal of Research in International Education*. – 2008. – Vol. 7 (2). – P. 184–204.
4. Childress L. K. Planning for Internationalization by Investing in Faculty / L. K. Childress // *Journal of International and Global Studies*. 2009. – Vol. 1. – №. 1. – P. 30–49; Elspeth Jones Graduate Employability and Internationalization of the Curriculum at Home [Electronic resource]. – Mode of access: <http://ejournals.bc.edu/ojs/index.php/ihe/article/viewFile/5799/5169>.
5. Coelen R. Students should be at the centre of internationalization [Electronic resource] / R. Coelen. – *University World News*, 2013. – Mode of access: <http://www.universityworldnews.com/article.php?story=20131217173608563>.
6. Internationalisation of Higher Education study. To contact the Policy Department or to subscribe to its monthly newsletter please write to [Electronic resource]. – Mode of access: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540370/IPOL_STU\(2015\)-540370_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540370/IPOL_STU(2015)-540370_EN.pdf).
7. Knight J. Higher Education in the Trade Context of GATS / J. Knight // *Internationalisation in Higher Education: European responses to the global perspective* / eds.: B. M. Kehm; H. De Wit; European Association for International Education [EAIE]; European Higher Education Society [EAIR]. – Amsterdam : Drukkerij Raddaaij, 2005. – P. 54–95.
8. Robbins K. *The Virtual University* / K. Robbins, F. Webster. – London : OXFORD UNIVERSITY PRESS, 2002; Kazamias A. M. Globalization and University Education in Late Modernity / A. M. Kazamias // XIX CESE Conference. Abstracts of Presentation. Bologna, 2000.
9. Scott K. The global dimension: internationalising higher education / K. Scott // *Internationalisation in Higher Education: European responses to the global perspective* / eds.: B. M. Kehm; H. De Wit; European Association for International Education [EAIE]; European Higher Education Society [EAIR]. – Amsterdam : Drukkerij Raddaaij, 2005. – P. 8–22.
10. Стратегія ЕУ 2020 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.ec.europa.eu/eu2020>.
11. Дубовицка Л. Інтернаціоналізація вищого образования как часть Болонского процесса / Л. Дубовицка, Х. Шварцова, Т. Вархолова // *Научный диалог*. – 2013. – № 2 (14): Педагогика. – С. 8–21.
12. Інтернаціоналізація и глобалізація как явление современной международной жизни [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://studnow.in.ua/?p=190>.
13. Інтернаціоналізація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economic.lviv.ua/sv-tova-ekonom-ka/nternats-onal-zats-ya.html>.
14. Інтернаціоналізація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Інтернаціоналізація>.

15. Савченко О. И. Интернационализация образовательного пространства в условиях глобализации [Электронный ресурс] / О. И. Савченко, С. Н. Погорелов, Р. А. Нестеренко. – Режим доступа: http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/vestnik/Технічний%20прогрес%20та%20ефективність%20виробництва/2010/60/NTU_XPI_60_2010_6.pdf.

16. Словник іншомовних слів / уклад: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. – Київ : Наук. думка, 2000. – 680 с.

17. Чирва А. С. Інтернаціоналізація змісту освіти в університетах Канади [Електронний ресурс] / А. С. Чирва // Народна освіта. Освіта за кордоном. – Біла Церква, 2013. – Вип. 2 (20). – Розд. 5. – Режим доступа: http://narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/20/index20.htm.

Стаття надійшла до редакції 18.09.2015.

Лесик А. В. Интернационализация социально-гуманитарной подготовки в классических университетах Украины: начало XXI века

В статье раскрываются вопросы по повышению общего спроса на высшее образование, согласно Стратегии ЕС 2020, а также рассматривается понятие “интернационализация социально-гуманитарной подготовки”. Отмечено, что современный этап интернационализации образовательного пространства отмечен определяющим характером общественных изменений. Рассмотрены тенденции интернационализации как последствия интеграционных процессов, которые развиваются и влияют на международную жизнь. Определена роль социально-гуманитарной подготовки и намечен ряд угроз в случае ее недостаточности. Уделено внимание совершенствованию учебных программ предметов социально-гуманитарного цикла. Акцентировано на основных принципах интернационализации университетов в контексте влияния этого процесса на качество обучения и конкурентоспособность выпускников университетов. Обозначены общие недостатки в социально-гуманитарной подготовке украинских и зарубежных вузов.

Ключевые слова: интернационализация содержания высшего образования, интернационализация социально-гуманитарной подготовки, учебные планы, программы, классические университеты Украины, гуманистическая парадигма обучения.

Lesyk G. Internationalization of Socio-Humanitarian Training in Classical Universities of Ukraine: the Beginning of the XXI century

The article deals with the issue of increase in the overall demand for higher education, according to the EU Strategy 2020. The notion of “internationalization socio-humanitarian training.” Emphasized that the current stage of internationalization of educational space generated determining the nature of social change. We consider the trend of internationalization as a consequence of integrative processes of developing and influencing international life. Specified the role of socio-humanitarian training and outlined a number of threats in case of failure. Attention is paid to the improvement of curriculum subjects of social and humanities. The attention on the basic principles of internationalization of universities in the context of its impact on the quality of education and competitiveness of university graduates. Overview flaws in the social and humanitarian training of local universities and foreign universities.

The article stressed that the socio-humanitarian training is the basis for building social aspects of human activity that allows you to: analysis and systematization of practical experience, as well as its use as a technological basis; to consider and minimize the impact of adverse circumstances; creating favorable conditions for a comfortable human development; integrated approaches to the solution of problem situations and so on.

Key words: content internationalization of higher education internationalization socio-humanitarian training, curricula, programs, traditional universities of Ukraine, humanistic paradigm of education.